

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

- 1) ทฤษฎีสวัสดิการสังคม (Social Welfare Theory)
- 2) แนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยของสังคม (Social Safety Net)
- 3) แนวคิดสวัสดิการชุมชน (Community Welfare)
- 4) แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)
- 5) ทฤษฎีการบูรณาการ (Integrative Theory)

รายละเอียดโดยสรุปของแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

1) ทฤษฎีสวัสดิการสังคม (Social Welfare Theory)

แนวคิดสวัสดิการสังคม เกิดครั้งแรกที่ประเทศเยอรมัน เกิดขึ้นเนื่องจาก 2 ปัจจัยคือ เงื่อนไขของการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม จากสภาพทางเศรษฐกิจ และความแปลกแยกของระบบอุตสาหกรรมและการจ้างงาน ที่เห็นว่ารัฐต้องดูแลปัญหาการถูกคุกคามของแรงงาน และเงื่อนไขความจำเป็นในการดำรงชีวิตคือ การตายก่อนวัยสมควรของหัวหน้าครอบครัวทำให้ครอบครัวมีปัญหา การชราภาพทำให้หมดรายได้ ทั้งที่ต้องดำรงชีพอยู่ การว่างงานทำให้ขาดรายได้ ทำให้เกิดความสูญเสียทางสังคม เป็นปัจจัยเอื้อให้เกิดอาชญากรรม ความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ มีผลกระทบต่อรายได้บุคคลและผลผลิตมวลรวมของประเทศ อัตราค่าจ้างต่ำ ไม่พอแก่การดำรงชีพ เป็นเหตุให้แรงงานขาดคุณภาพ การประสพภัยธรรมชาติทำให้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการเกิดสวัสดิการทางสังคม จึงได้มีการตรากฎหมายว่าด้วยนโยบายสวัสดิการสังคมแห่งพันธรัฐเยอรมันนี ขึ้น (Neuhaus R, 1979) ซึ่งมีทั้งด้านการส่งเสริมการมีงานทำ การดูแลแรงงาน การประกันสังคม ทั้งในมิติของสุขภาพ อุบัติเหตุ ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ และคลอดบุตร การตาย ทุพพลภาพ รวมถึงการว่างงาน เป็นต้น และในปี ค.ศ. 1883 ได้ออกพระราชบัญญัติประกันสุขภาพ (Health insurance act) ขึ้น ถือเป็นประเทศแรกที่มีระบบประกันสังคม โดยสรุปแล้วสวัสดิการสังคมของเยอรมันนีแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ สังคมสงเคราะห์ (social assistance) ประกันสังคม (social insurance) และบริการสังคม (social service) แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดการสวัสดิการสังคมในระยะแรกนั้นเป็นการเกิดขึ้นเพราะสถานภาพปัญหาทางสังคม มิใช่เพื่อการช่วยเหลือคนงานโดยตรง แต่เป็นการป้องกันแรงงานไปพร้อมกับขบวนการต่อต้านรัฐบาล ต่อมาแนวคิดเรื่องสวัสดิการสังคมก็แพร่หลายยังประเทศแถบยุโรปและอเมริกา แนวคิดเรื่องสวัสดิการทางสังคมในกลุ่มประเทศสังคมนิยมเห็นว่า รัฐ

มีหน้าที่ที่ต้องจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนทุกคน เพราะระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม นั้นปัจจัยการผลิตเป็นของส่วนรวมกล่าวคือเป็นของชนชั้นแรงงานโดยรวม จึงถือว่าประชาชนมีสิทธิสมบูรณ์ที่จะได้รับผลจากผลผลิตที่พวกเขาสร้างขึ้น แต่ระบบการแจกจ่ายก็มอบหมายให้รัฐเป็นผู้แจกจ่ายจากส่วนกลาง หลักคิดของกลุ่มนี้จึงอยู่บนฐานของเพื่อความมั่นคงทางสังคม (social security) เป็นหลัก

ในกลุ่มประเทศสวีเดน นอร์เวย์ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ หรือที่รู้จักกันในนามกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย มีแนวคิดที่ว่า รัฐต้องส่งเสริมบริการประชาชนในทุกกลุ่มคนทุกชุมชน ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านรายได้ การศึกษา สาธารณสุข ความมั่นคงปลอดภัย เสรีภาพ การกินดีอยู่ดี ฯลฯ ซึ่งระบบดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare state) ที่ดีที่สุดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งทำให้ประชาชนมีความมั่นคง มั่งคั่ง และมีเสรีภาพสูงสุด ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานโดยผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มแรงงาน ศาสนา สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร ทำให้การกระจายทรัพยากรเป็นธรรม ทำให้การสลายความแตกต่างระหว่างชนชั้นอย่างสันติวิธี (AIC 1981) แนวคิดเรื่องสวัสดิการทางสังคมในอเมริกา ก็เกิดในลักษณะคล้ายๆ กัน ในความต้องการป้องกันการแพร่ขยายลัทธิสังคมนิยม และเพื่อการแก้ปัญหาจากระบบการขยายภาคอุตสาหกรรมที่เสียสมดุล ก่อให้เกิดเศรษฐกิจตกต่ำ เพื่อต้องการเพิ่มกำลังซื้อ (effective demand) จึงได้มีรัฐบัญญัติความมั่นคงทางสังคม (Social security act 1935) เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาทางสังคม (Heilbroner, 1968) โดยในช่วงแรกๆ เน้นไปที่สวัสดิการสังคมเพื่อความมั่นคงของประเทศ ต่อมามีการขยายแนวคิด ซึ่งส่วนใหญ่ได้ปรับรูปแบบตามลักษณะการเมืองการปกครองหรือระบอบการปกครองเป็นหลัก เช่นแนวมาร์กซิสต์ และแนวเฟเบียนที่เกิดจากการบูรณาการของกลุ่มลัทธิมาร์กและลัทธิเสรีนิยม ซึ่งแนวคิดของกลุ่มสังคมนิยม ก็เน้นแบบรอบด้าน (radical) โดยเห็นว่ารัฐต้องแทรกแซงและควบคุมกลไกตลาดเพื่อป้องกันการเอาเปรียบของชนชั้นสูง เป้าหมายสูงสุดคือการดำรงไว้ซึ่งระบบทุนนิยม กล่าวคือ การต่อสู้ของชนชั้นแรงงานทำให้นายทุนต้องยอมลดการขูดรีดโดยจัดสวัสดิการให้ ช่วยลดต้นทุนการพัฒนาและการฝึกอบรมในกระบวนการผลิตของเอกชน เป็นกลไกรักษากองทัพสำรองของแรงงานเพื่อการแก้ไขภาวะคนล้นงานและงานล้นคน เป็นการลดความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับแรงงาน และเป็นระบบสร้างปทัสถานของระบบทุนนิยมเดียวกันไว้ และดำเนินแบบค่อยเป็นค่อยไปตามแนวทางของมาร์กแต่ผ่านกระบวนการยกระดับสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อความเท่าเทียมระหว่างชนชั้นตามแนวของพวกเสรีนิยม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความนิยมอย่างมากในอังกฤษ ความเป็นรัฐสวัสดิการในยุคนี้จึงมีลักษณะสวัสดิการสังคมเพื่อประชาชน เป็นสิทธิพื้นฐานทางสังคม (social basic right) แนวเสรีนิยมและอนุรักษนิยม เห็นว่าสวัสดิการทางสังคมควรเป็นไปตามกลไกตลาดเพื่อไม่เป็นการขัดขวางพลังการผลิต และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และรัฐไม่ต้องใช้เงินเพื่อสวัสดิการมาก โดยกลุ่มนี้เห็นว่า ความยากจนและความทุกข์ยากเป็นปัญหาของบุคคลที่เกิดขึ้นเพราะความล้มเหลว

หรือความด้อยศักยภาพของคนๆนั้น ไม่ใช่ปัญหาของระบบหรือโครงสร้าง ระบบตลาดเสรี ปังเจกต้องแข่งขันเสรีตามความสามารถของตน จึงเป็นไปได้ที่ทุกคนจะเท่าเทียมกัน และทุกคนมีสิทธิในชีวิตตนเอง ดังนั้นสิทธิจึงไม่ใช่ของสังคม ดังนั้นสวัสดิการทางสังคมของพวกเสรีนิยมจึงเห็นว่าเป็นเรื่องของความมีบุญสุนทานของคนในสังคมที่มีให้แก่กัน มากกว่าเป็นเรื่องของรัฐ หลักแนวคิดของกลุ่มนี้จึงเน้นไปที่ความเป็นปึกแผ่นของสังคม (solidarity) และคำนึงถึงสิทธิของประชาชน (civil right) ที่เน้นความเสมอภาค ความยุติธรรม บนฐานของระบบทุนนิยมที่อาศัยกลไกระบบตลาดเสรีเป็นตัวกำหนด

สวัสดิการสังคมได้พัฒนามาเป็นลำดับ โดยมีหลักสำคัญ (Titmuss, 1974) คือ

1. การจัดสวัสดิการต้องคำนึงถึงความต้องการจำเป็น (needs)
2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้ครอบคลุมและตามหลักสากล (universal coverage)
3. ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบริการสังคมเพื่อความมั่นคงของสังคมในฐานะความเป็นพลเมือง (citizenship)
4. จัดระบบบริการทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือสังคมสงเคราะห์ (social assistance) ประกันสังคม (social insurance) และบริการสังคม (social service)
5. คำนึงถึงความรับผิดชอบ สิทธิ ความเสมอภาค และความยุติธรรม (responsibility, rights, equity and fairness) (Bradshaw, 1972)

2) แนวคิดโครงข่ายความปลอดภัยของสังคม (Social Safety Net)

เป็นแนวคิดของพวกเสรีนิยมแนวใหม่ (Neo liberalism) เกิดขึ้นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังสงคราม สวัสดิการสังคมจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม และถือเป็นช่วงของการสถาปนาเป็นรัฐสวัสดิการ (welfare state) ของหลายๆ ประเทศโดยเน้นสวัสดิการแบบถ้วนหน้า (welfare for all) ทำให้รัฐมีค่าใช้จ่ายเพื่อสวัสดิการสังคมสูง และมีการคิดภาษีระบบก้าวหน้าขึ้น แนวคิดนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงช่วง ปี ค.ศ. 1945-1975 และถือเป็นช่วงของการมีอำนาจของชนชั้นล่าง และค่อยๆ กลับไปสู่แนวคิดเสรีนิยมใหม่อีกครั้งช่วงหลัง ปี ค.ศ. 1980 อันเนื่องมาจากการลดลงของนักลงทุนภาคเอกชน อัตราว่างงานเพิ่ม ปัญหาการเงินการคลังมีมาก (Michael Albert and Robin Hahnel 2007) ทำให้หลายๆ ประเทศต้องหันกลับมาการลดสวัสดิการสังคมและลดอัตราภาษีเพื่อจูงใจให้เอกชนลงทุนเพื่อปล่อยให้ค่าจ้างเป็นไปตามกลไกตลาดในยุคของเสรีนิยมใหม่ (neo liberalism) ที่เน้นการจัดสวัสดิการแบบเฉพาะเจาะจงแบบสวัสดิการขั้นต่ำ หรือที่รู้จักกันว่า Social Safety Net กล่าวคือเป็นสวัสดิการสังคมในระดับที่พอให้คนจนอยู่ได้ (ณรงค์ เพชรประเสริฐ และคณะ, 2542) และเน้นการช่วยเหลือเฉพาะคนหรือกลุ่มคนที่จำเป็นต้อง

ช่วยเหลือ และให้ภาคเอกชน ชุมชน จัดระบบสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือตนเอง ก่อนที่จะเสนอความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ แนวคิดนี้ได้แพร่หลายช่วงปีทศวรรษที่ 1990 ซึ่งถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดที่ว่าสวัสดิการเพื่อทุกคนทุกคนขึ้นมาเป็นสวัสดิการที่สนองความจำเป็นขั้นต่ำ ซึ่งแต่ละประเทศมีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำที่แตกต่างกันออกไป สำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาส ซึ่งก็มีบางแนวคิดมาจากสิทธิพื้นฐานทางสังคม (social basic right) ซึ่งธนาคารโลกได้กำหนดตามแนวทางสังคมสงเคราะห์ (social assistance) ประกันสังคม (social insurance) และบริการสังคม (social service) และการจัดสวัสดิการสังคมก็ถือเป็นการลงทุนทางสังคม องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ ที่มองว่าการคุ้มครองที่สังคมจัดให้สมาชิกโดยมาตรการของรัฐ ก็เพื่อปกป้องผู้ประกันตนให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากหากขาดรายได้ เจ็บป่วย คลอดบุตร ชราภาพ ฯลฯ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ก็ได้้นำแนวคิดนี้มาใช้ ในการ เปิดเสรี ยกเลิกระเบียบการควบคุมโดยรัฐ และการแปรรูปให้เอกชน นั่นคือ แนวคิด Social Safety Net จึงมิได้จำกัดเฉพาะสวัสดิการที่จัดโดยรัฐ แต่เป็นระบบที่จัดโดยภาคเอกชนด้วย กลุ่มนี้ได้ขยายขอบข่ายของสวัสดิการสังคม โดยคำนึงถึงสิทธิความรับผิดชอบต่อสังคม (Right and social responsibility) ความเสมอภาคทางสังคม (Social equality) ความอิสระเสรี (freedom)

3) แนวคิดระบบสวัสดิการชุมชน (Community Welfare)

เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจาก Social Safety Net ที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วม และการจัดสวัสดิการโดยเอกชนและชุมชน ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดนี้คือ Giddens ที่เป็นเจ้าของความคิด autotelic-self ซึ่งเขาได้เสนอแนวคิดการจัดสวัสดิการทางบวกที่ไม่กระทบต่อผู้เสียภาษี กล่าวคือการทำให้ทุกคนที่เสี่ยงต่อความทุกข์ยากได้ตระหนักและเคารพในศักดิ์ศรีของตน ในการที่จะเรียนรู้และทำตนให้พ้นจากภาวะยากลำบาก ซึ่งคือการเน้นการพึ่งตนเองนั่นเอง ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวเสรีนิยมที่ว่ารัฐไม่ควรเข้าไปจัดสวัสดิการมากนัก แต่ควรปล่อยให้บทบาทของบุคคลและชุมชนจัดการเอง

ในประเทศไทยมีกระบวนการพัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมสอดคล้องกับกระแสโลก รพีพรรณ คำหอม (2545) แบ่งกลุ่มให้เห็นถึงการพัฒนาสวัสดิการสังคมไทยเป็น 3 ยุค คือ

ยุคแรก ก่อนปี พ.ศ. 2499 ซึ่งมีการปกครองโดยสถาบันกษัตริย์ และใช้หลักทศพิธราชธรรม ในการปกครอง และมีหลายข้อที่ชี้ให้เห็นถึงการจัดสวัสดิการทางสังคม ดังเช่น ข้อ 1 ทาน ข้อ 2 การบริจาค เป็นต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการตั้งสภาอุณาโลม หรือสภาภาษาชาวไทย ในปัจจุบัน ต่อมาคณะราษฎร ยุคของปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกันสังคม แต่ก็ได้ไม่นำมาใช้เพราะเสนอร่างไม่ผ่าน แต่ต่อมา ในปี 2447 ก็ได้เสนออีกโดยกำหนดไปในส่วนของแผนเค้า

โครงสร้างธุรกิจ ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานของระบบสวัสดิการสังคมไทยอย่างเป็นระบบ หลังจากนั้นก็มีพระราชบัญญัติหลายฉบับ และหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

ยุคที่ 2 ช่วงปี พ.ศ. 2500-2534 ซึ่ง รพีพรรณ คำหอม ได้แบ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยประเทศไทยเริ่มบรรจุงานสวัสดิการสังคมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6

ยุคปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ซึ่งเริ่มมีแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมอย่างชัดเจน และมีการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสังคมมาเป็นลำดับและแนวคิดระบบสวัสดิการภาคชุมชนมีความโดดเด่น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้นโยบายของรัฐให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้น และมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนเพื่อการเป็นชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง โดยเฉพาะช่วง พ.ศ. 2540 ภายหลังประเทศเจอภาวะฟองสบู่แตก การขยายแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนมากมาย และมีการจัดการทุนในชุมชนมากขึ้น และมีการจัดสรรทุนของชุมชนเพื่อสวัสดิการมากขึ้นตามจำนวนของกลุ่มองค์กรชุมชน และหลายชุมชนสามารถจัดการสวัสดิการสำหรับสมาชิกได้อย่างครอบคลุม และสวัสดิการที่จัดโดยรัฐก็มีความครอบคลุมทั้งด้านการสงเคราะห์ บริการสังคมและการประกันสังคม โดยยึดหลักตามแนวทาง ของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human right) ความต้องการจำเป็นพื้นฐาน (Basic need) ความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) การมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส (Transparency) (รพีพรรณ หอมตา, 2545) สิทธิมนุษยชน ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดความเป็นพลเมือง เป็นต้น สวัสดิการจึงไม่ใช่แค่เรื่องเกิดแก่เจ็บตาย แต่เป็นทุกเรื่องที่เป็นวิถีชีวิตของพี่น้อง (คณะกรรมการสวัสดิการสังคม, 2548)

4) แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้

หลักขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Peter M. Senge คือเขามองว่าการเรียนรู้คือสถานที่ที่ทุกคนสามารถขยายศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างผลงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นที่ซึ่งเกิดรูปแบบการคิดแบบใหม่ๆ หลากหลายมากมายโดยแต่ละคนมีอิสระที่จะสร้างแรงบันดาลใจและเป็นพื้นที่ที่ทุกคนต่างเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเขาได้เสนอหลัก 5 ประการ คือ Personal mastery, Mental models, Share vision, Team Learning and Systemic thinking (Senge, 1990) ซึ่ง David A. Gavin ได้ขยายแนวคิดโดยมองว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้คือองค์กรที่มีลักษณะในการสร้าง แสวงหา และถ่ายโยงความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากความรู้ใหม่ และการเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างถ่องแท้ และเขาได้เสนอแนวทางที่จัดกลุ่มใหม่และเพิ่มใน 2 หลัก แต่ยังคง 5 แนวทางก็คือ Systematic problem solving, Experimentation with new approaches, learning

from their own experience and past history, learning from experiences and best practices of others, transferring knowledge quickly and efficiently (Bowdin, 2005) ซึ่งแนวคิดของ Michael Marquardt ก่อนข้างจะครอบคลุมของทั้ง 2 คนที่กล่าวมาแล้ว โดยเขาให้ความหมายว่าเป็นที่มีบรรยากาศของการเรียนรู้รายบุคคลและกลุ่ม มีการสอนคนของตนเองให้มีกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อช่วยให้เข้าใจสรรพสิ่ง ขณะเดียวกันทุกคนก็ช่วยของค์เรียนรู้ความผิดพลาดและความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้ทุกคนตระหนักในการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเขาเสนอหลักซึ่งประกอบด้วย Learning dynamics, Organization transformation, people empowerment, knowledge management, technology application และประยุกต์ Faster Learning Organization ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ เช่น strategic learning, cultural learning, systemic learning, task learning, leadership learning, reflective learning, team learning and community learning

5) ทฤษฎีการบูรณาการ (Integrative Theory)

การบูรณาการ หมายถึง การทำให้หน่วยย่อย ๆ ทั้งหมด ที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว การบูรณาการนั้น เราจะเอาหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวมที่มีหน่วยย่อยอื่นอยู่แล้วก็ได้ หรือจะเอาหน่วยย่อยทั้งหลายที่ต่างแยกกันอยู่มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมก็ได้ ซึ่งเรียกว่าบูรณาการทั้งสิ้น แต่ข้อสำคัญจะต้องมีตัวขึ้นที่เป็นหลักอยู่ 3 อย่างในเรื่องบูรณาการ คือ

1. มีหน่วยย่อยของค์ประกอบ ชิ้นส่วน อวัยวะ หรือชิ้น ระดับ แ่ง ด้านที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้เป็นสิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกันคือสิ่งย่อย ส่วนย่อย
2. หน่วยย่อยเป็นต้นนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน อันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่ายืดหยุ่นปรับตัวได้ มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย
3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วก็จะเกิดความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์ โดยมีความประสาน กลมกลืน เกิดภาวะได้ที่ พอดี หรือสมดุล พอได้ที่หรือพอดีสมดุลแล้วองค์รวมนั้นก็มีชีวิตชีวา ดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของบูรณาการ

ถ้าครบ 3 อย่างนี้ก็เป็นบูรณาการ สามอย่างนี้เป็นตัวขึ้นที่จำเป็นตามสภาวะ ส่วนในทางปฏิบัติจะมีหลักและกระบวนการอย่างไร ก็พิจารณาว่ากันอีกส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่จะต้องเน้นก็คือว่าความพอดีหรือได้ที่หรือสมดุล ซึ่งเป็นภาวะที่ต้องการของบูรณาการนั้น เราจะแสดงลักษณะออกมาให้เห็นเป็นข้อสำคัญได้ 2 อย่างคือ เมื่อเป็นองค์รวมแล้ว องค์รวมนั้นมีชีวิตชีวาหรือดำเนินไปด้วยดี องค์รวมนั้นเกิดมีภาวะและคุณสมบัติของมันเอง ที่ต่างหากจากภาวะและคุณสมบัติขององค์ประกอบทั้งหลาย (http://www.seameo.org/vl/th_education/educate/integrate.htm) หรือที่

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ได้ให้ความหมายว่าการบูรณาการก็คือการผนวก การประสาน การเติมเต็มการเชื่อมโยง การรวมกัน ร่วมกัน เป็นต้น ทฤษฎีการบูรณาการในทางการเมือง มุ่งที่จะทำให้องค์การระหว่างประเทศเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง โดยมีประเทศสมาชิกเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน แนวความคิดของทฤษฎีบูรณาการนี้อาจจะเทียบได้กับแนวความคิดเกอไมน์ชาฟ ของสังคมวิทยา หมายถึง ลักษณะสังคมที่เน้นความสำคัญของการที่สมาชิกในสังคมมีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง เน้นความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมของชุมชน

แนวคิดของการบูรณาการไม่พ้นความสัมพันธ์กับระบบการเมืองการปกครองและระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นฐานคิดที่สำคัญ ในมิติของสวัสดิการสังคมนั้นมีนักวิชาการหลายท่านที่พยายามศึกษาและจัดหมวดหมู่ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 ที่ Wedderburn ได้จัดกลุ่มที่เรียกว่า Integrationism ซึ่งบางคนเช่น Titmuss ได้ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกันกล่าวคือ Institutional Model ซึ่งในความหมายก็คือเป็นการมองการจัดสวัสดิการในเชิงสถาบัน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นต้องรวมกลุ่มสวัสดิการเป็นสถาบันเพื่อความต่อเนื่องและมั่นคง แต่การบูรณาการระยะหลังที่แนวโน้มเปลี่ยนไปตามการเมือง วิธีคิดก็ปรับตาม มาเป็นช่วงๆ เช่น Classical Liberalism มาสู่ Neo-Liberalism มาสู่ The new right หรือตามแต่ละกลุ่มนักวิชาการกลุ่มใดจะให้คำจำกัดความและรูปแบบของการจัดกลุ่ม

ปัจจุบันแนวคิดบูรณาการเกิดมาพร้อมกับความพยายามที่จะหาคำตอบแบบ Intuition หรือการหยั่งรู้ เพราะความเชื่อตลอดศตวรรษที่ผ่านมาในหลักของ Exact science มีข้อจำกัด ทำให้แนวคิดของระบบการเรียนรู้ปรับเป็นแบบ Multidisciplinary มองเหตุและปัจจัยแบบองค์รวม (Holistic) และคิดเชิงระบบ (System thinking) มากขึ้น แนวคิดนี้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในกลุ่มธุรกิจ ซึ่งมีเป้าหมายของการบูรณาการเพื่อคู่แข่งและผลตอบแทนทางธุรกิจ ต่อมาขยายมาสู่ระบบรัฐมากขึ้น ซึ่งการบูรณาการดูจะเหมาะสมกับช่วงเวลาของวิธีคิดของการผลักดันในการพึ่งตนเองด้านสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน ที่มองว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สำคัญ รัฐไม่ควรเข้ามาจัดการหรือทำให้รัฐสวัสดิการมีบทบาทน้อยที่สุด เพราะแนวคิดนี้มองว่า สวัสดิการสังคมทำให้รัฐต้องรับภาระมากขึ้น และเป็นตัวถ่วงเศรษฐกิจ เพื่อให้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดองค์กรชุมชนเพื่อการรวมและจัดการกับสวัสดิการสมาชิกของตนเอง และรูปแบบได้ก่อร่างขยายครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และการบูรณาการเพื่อให้กลุ่มองค์กรชุมชนมีศักยภาพในการจัดการสวัสดิการของชุมชนได้ครอบคลุมและกว้างขวางยิ่งขึ้นซึ่ง Gusztav Names (2005) ได้ใช้แนวคิดของการบูรณาการเพื่อเสนอทางออกของระบบการบริหารจัดการของรัฐที่เป็น Top-Down มาเป็น Bottom-up ดังที่ปรากฏในงานของเขาชื่อ Integrated rural development the concept and its operation เขากล่าวว่าการบูรณาการสามารถกระทำได้ทั้งการบูรณาการโดยนำสิ่งที่อยู่จริงมาบูรณาการ (Factual integration) หรือการบูรณาการความคิด

(Conception integration) ขั้นตอนของการบูรณาการ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้เสนอในวิธีคิดแบบบูรณาการไว้อย่างน่าสนใจคือ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ถอดกรอบ เพื่อที่จะให้หลุดจากกับดักทางความคิด ทางวัฒนธรรม ทางความรู้ ทางประสบการณ์ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขยายกรอบ โดยอาศัยฐานแนวคิดในเรื่อง องค์รวม สหวิทยาการ คิดโดยวิธีอุปนัย การมองประสานข้ามตรงข้าม และมองแบบทุกฝ่ายชนะ

ขั้นที่ 3 กุ่มกรอบ ซึ่งเป็นขั้นกลับมาบูรณาการอีกครั้ง

John Ditch (2002) ได้สรุปเงื่อนไขความสำเร็จของการบูรณาการสวัสดิการของชุมชนในระดับนโยบายคือ

1. ผู้ดำเนินกิจกรรมหลักและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
2. เป้าประสงค์
3. ทรัพยากร
4. กระบวนการและแนวทางการทำงาน
5. ผลกระทบ ผลผลิต และวิวัฒนาการ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศในมิติของชุมชน ในด้านเครือข่าย ด้านธุรกิจชุมชน ด้านสวัสดิการด้านการบูรณาการ มีการพัฒนามาเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากงานของ Arther Tatnall and Anthony Gilding (1999) ศึกษาในระบบเครือข่าย Gordon Burt (2007), James Midgley (2003) ศึกษาในเชิงทฤษฎีเชิงนโยบาย เกี่ยวกับระบบสวัสดิการ Gusztav Names (2002), John Ditch (2007) ได้ศึกษาพร้อมเสนอแนวทางการบูรณาการในการพัฒนาชนบท Kimberly Goodman (2007) ได้ศึกษาในมิติของวิวัฒนาการของระบบสวัสดิการชุมชน ซึ่ง Michael Albert and Robin Hahnel (2007) ได้ศึกษาการจัดสวัสดิการในระบบธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายคนที่ศึกษาในมิติที่หลากหลายกันออกไปเช่น Lee D. Parker (2003) Ronald Shiffman (1989) Tony Gore, Ryan Powell and Peter Well (2006) Ulla Engberg and Paul Stubbs (1999) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็ศึกษาบนฐานแนวคิดเรื่องสวัสดิการเครือข่าย และการบูรณาการ

งานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคมส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีศึกษาและแยกย่อยเช่นช่วงปี 2538 ณรงค์ เพชรประเสริฐ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2543) ได้ศึกษาทั้ง ด้านการสงเคราะห์ บริการสังคมและการประกันสังคม และระบบ Social Safety Net แต่ก็ยังมีความแยกส่วนและไม่ได้ชี้ทางออกว่าแล้วแต่ละด้านรัฐจะดำเนินการ

อย่างไร ต่อมาได้มีการศึกษาแบบชุดโครงการซึ่งแต่ละโครงการได้ศึกษาเชิงลึก ซึ่งมีความครอบคลุมในเกือบทุกกลุ่ม แต่ก็ยังมีความเป็นเฉพาะกรณีเช่นด้านประกันสังคม ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ฯลฯ หรือศึกษาแยกตามกลุ่มคน เช่น เด็ก คนพิการ คนชรา ฯลฯ ดังเช่นงานวิจัยของ ชันติยา กรรณสูตร และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร (2546) ที่ศึกษาในกลุ่มแรงงานนอกระบบ และอีกหลายๆคนที่ศึกษาในชุดเดียวกันในโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการ สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ดังเช่น ชีวรัต ละครแก้ว (2545) ศึกษาในกลุ่มสามล้อถีบ กัมฉิกา อังศุชนสมบัติ (2546) ศึกษาในกลุ่มแรงงานกลับจากต่างประเทศ กิจฐเขต ไกรวาส และนันทนา สัตติวุฒิ (2546) ศึกษาในกลุ่มคนเก็บขยะในจังหวัดชลบุรี มุลนิธิพัฒนาไท (2546) ศึกษาในชุมชนบ้านคำปลาหลาย จังหวัดขอนแก่น ชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี ชุมชนโรงเรียน-โรงนา จังหวัดอุบลราชธานี ชุมชนวัฒนธรรมคลองขนมจิน (บ้านสาคลี) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ ชุมชนเกษตรผสมผสาน บ้านสระคู จังหวัดบุรีรัมย์ จรัสศรี จันทร์อ้าย (2545) ศึกษาในกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาส ชายเจริญลาภ (2545) ศึกษาในกลุ่มอาชีพขอทาน จุฑามาส ไชยรบ (2545) ศึกษาในกลุ่มหาบเร่ที่เขียงราย นวลดา อาภาศัพพะกุล (2545) ศึกษาในกลุ่มเด็กในสถานพินิจ พงนา นพรัตน์ (2545) ศึกษาในกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ พัทธวิไล สหุณาพ (2545) ศึกษาคนตกงานในชนบท วิทยากร เชียงกูล (2546) ศึกษาในกลุ่มอาชีพอิสระรายย่อย วรวิทย์ เจริญเลิศ และนภาพร อติวานิชพงษ์ (2545) ศึกษาในกลุ่มแรงงานภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น ต่อมา ฌรงค์ เพชรประเสริฐ (2546) และระพีพรรณ คำหอม (2545) กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (2545) ก็ได้พยายามศึกษาภาพรวมของการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมของประเทศไทย ที่พยายามวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องของระบบสวัสดิการสังคมของประเทศไทย จนถึงปัจจุบัน และชี้ให้เห็นถึงสถานภาพของกลุ่มผู้รับสวัสดิการสังคมพร้อมทั้งแนวทางการส่งเสริมสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

งานวิจัยที่เน้นไปที่การจัดสวัสดิการโดยชุมชน ซึ่งเป็นการระดมทุนและการจัดการทุนของชุมชนเอง ซึ่งเริ่มจากแนวคิดการออมเพื่อการผลิต และการพึ่งตนเองด้านทุน ต่อมาก็มีการขยายการนำผลจากการออมมาจัดสรรเพื่อสวัสดิการทางสังคมมากขึ้น งานวิจัยในลักษณะดังกล่าวมีหลายคนที่ศึกษา แต่ส่วนใหญ่ก็เน้นการสังเคราะห์แยกย่อยตามกลุ่มหรือตามประเภทของการจัดสวัสดิการ ดังเช่นงานวิจัยของ ฌรงค์ เพชรประเสริฐ (2544) ที่บรรยายวิธีการสวัสดิการโดยภาคชุมชนในกลุ่มผลิตภัณฑ์ (1) และกลุ่มออมทรัพย์ (2) โดยมีการศึกษาและรวบรวมกลุ่มที่มีกิจกรรมคล้ายๆกันเพื่อวิเคราะห์ภาพรวม สมชัย ฤชุพันธุ์ และ สุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2548) ที่ศึกษาระบบการออมขององค์กรชุมชนเพื่อจัดสวัสดิการสำหรับคนสูงอายุ แต่ก็ถือเป็นงานวิจัยที่พยายามถอดบทเรียนของการบูรณาการของกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเกิด ของกลุ่ม การบริหารจัดการ รวมถึงแนวโน้มของการ

เพิ่มหรือการขยายวงเงินออมที่เป็นตัวสะท้อนการจัดสวัสดิการสังคม และรูปแบบที่แต่ละกลุ่มดำเนินการ ซึ่งผลการศึกษา ได้ชี้ให้เห็นถึงเงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนาระบบสวัสดิการของชุมชนดังกล่าว แม้ว่าจะพุ่งไปที่ประเด็นสำหรับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ แต่ก็ได้สะท้อนถึงความเป็นเครือข่ายของจัดระบบสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน

งานวิจัยที่เน้นสืบค้นเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดสวัสดิการของชุมชน ซึ่งมีทั้งการศึกษาเฉพาะกรณีการศึกษาเปรียบเทียบ และการศึกษาสังเคราะห์เงื่อนไขร่วม เช่น ชัยพร พิบูลศิริ และคณะ (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการของชุมชนในกลุ่มเด็ก เยาวชน คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ จาก 4 ภาคของประเทศไทย มนัสวดี พัฒนวิบูลย์ (2546) ศึกษาการจัดสวัสดิการชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในสวัสดิการของสมาชิก โดยศึกษาในกลุ่มธุรกิจชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

งานวิจัยที่ใช้แนวคิดของระบบเครือข่ายเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มออมเพื่อการผลิต และกลุ่มธุรกิจชุมชน และผลของการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายที่มีการขยายผลสู่การจัดสวัสดิการ เช่น ณัฐวุฒิ จินาภู (2542) ศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มสินค้าชุมชนนครราชสีมา และขยายและเชื่อมโยงในเครือข่ายทั้งสี่ภาค และงานวิจัยที่เน้นการพัฒนาเครือข่ายองค์กรที่ทำงานสวัสดิการชุมชน ทั้งองค์กร หน่วยงาน และที่เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547) ได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคมและสวัสดิการ วิทยา บัตรเพชรรัตน์ (2546) ได้ศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการเขต 9 เป็นต้น

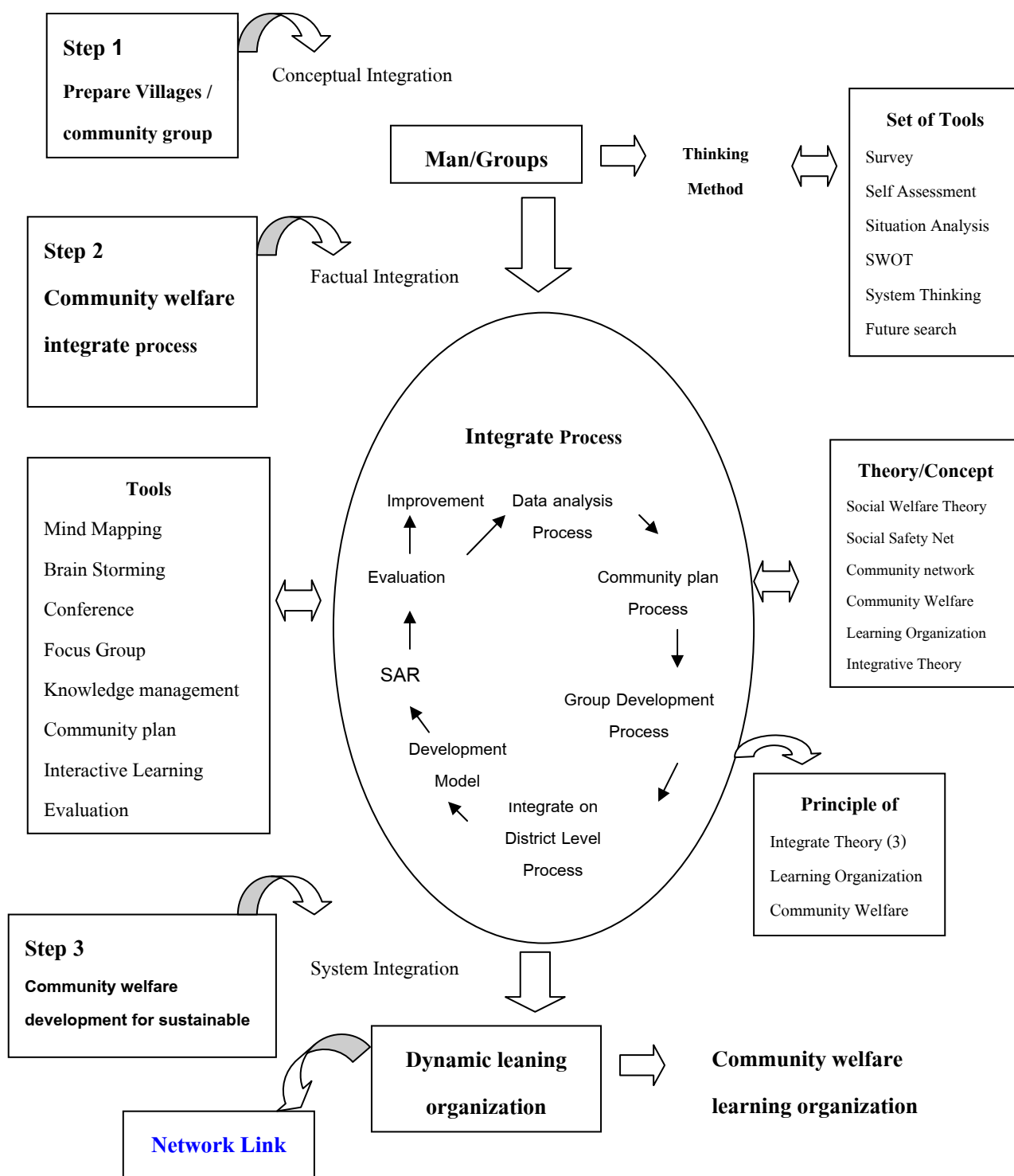
นอกจากนี้ยังมีบทความอีกหลายบทความที่สะท้อนและตอกย้ำให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทุนในชุมชน ทั้งในด้านการออมเพื่อการผลิต การออมเพื่อสวัสดิการสังคม สำหรับสมาชิก ดังปรากฏถึงความสำเร็จในหลายๆชุมชน ตลอดจนความสำเร็จของเครือข่ายทุน ที่ส่งผลต่อการมีสวัสดิการที่ครอบคลุมหลังจากระบบการออมซึ่งแต่ละกลุ่มมีกระบวนการเกิด การพัฒนา การจัดสวัสดิการทางสังคมแก่สมาชิกที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการโดยกลุ่มย่อยๆมากกว่า และการรวมกลุ่มก็ดำเนินในลักษณะต่างกลุ่มต่างบริหารจัดการ และการรวมเครือข่ายเพื่อการต่อรองตามเงื่อนไขของแหล่งเงินที่สนับสนุนมากกว่า ทำให้เห็นภาพของการจัดการระบบทุนในภาพรวมที่ไม่หลากหลายมากนัก ตลอดจนการบูรณาการระหว่างระบบออมเพื่อการผลิต และออมเพื่อสวัสดิการก็ยังไม่มีการเชื่อมโยงที่บูรณาการอย่างสมบูรณ์ เพราะส่วนใหญ่ ระบบสวัสดิการมักเกิดตามมาจากผลของรายได้จากการออม และการสมทบจากหน่วยงานที่สนับสนุนมากกว่า

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้จะได้ศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของการบูรณาการสวัสดิการของกลุ่มองค์กรชุมชน เพื่อตอบโจทย์ถึงแนวทาง เงื่อนไขความสำเร็จและจุดอ่อนของการบูรณาการสวัสดิการสังคมของกลุ่มองค์กรชุมชน ภายใต้เงื่อนไขของการจัดสวัสดิการสังคมร่วมกันโดยตรงระหว่างองค์กรชุมชน ซึ่งทราบและใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อการบูรณาการตั้งแต่ระดับอำเภอขึ้นไป ต่อไป

2.3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participant Action Research) (Whyte,1991) โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดชุมชนวิจัยไปพร้อมๆกัน โดยเริ่มตั้งแต่ให้ชุมชนศึกษาตนเองถึงบริบทของกลุ่ม และการจัดสวัสดิการของกลุ่ม Olsen (1968) เพื่อถอดบทเรียน และแสวงหาแนวทางในการบูรณาการ โดยมีการจัดกระบวนการ จัดเวทีให้ศึกษามีการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้นักวิชาการในชุมชน นักส่งเสริมพัฒนา และนักวิจัยร่วมกระบวนการ มีการศึกษาเอกสารการดำเนินงาน การสัมภาษณ์เชิงลึก การใช้แบบสอบถาม การระดมความคิด การประชุมกลุ่มย่อย สัมมนา การประชาคม เพื่อบูรณาการข้อเสนอของผู้ร่วมเสวนา ระหว่างกลุ่ม ระหว่างตัวแทนกลุ่มกับนักวิจัย เป็นต้น สรุปได้ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ แสดงการบูรณาการสวัสดิการชุมชน

ที่มา พัฒนาจาก ญัฐติ จินากุล (2547) องค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อการลดเลิกเหล้าในระดับชุมชน
และแนวคิดของการบูรณาการ

รายละเอียดของแต่ละกิจกรรมมีดังนี้

1. กระบวนการเข้าสู่ชุมชน
 - 1.1 เตรียมเครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถาม อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการวิจัย
 - 1.2 ประชุมคณะนักวิจัย และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประสานนักวิชาการ นักส่งเสริมระดับท้องถิ่น
 - 1.3 ประสานองค์กรชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย
 - 1.4 กระบวนการเตรียมชุมชน คน/กลุ่ม โดยชุดเครื่องมือดังนี้
 - สำรวจตนเอง (สถานภาพกลุ่ม)
 - วิเคราะห์สถานภาพตนเอง
 - วิเคราะห์สภาพแวดล้อม
 - คิดเชิงระบบเรื่องสวัสดิการ
 - สืบค้นอดีต วาดฝันอนาคต
2. กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1 เก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรชุมชน ในระดับหมู่บ้านและอำเภอ
 - 2.2 เก็บข้อมูลชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยดังนี้
 - กระบวนการพัฒนาเครื่องมือสำรวจ และเครื่องมือเพื่อการวัดและประเมินตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชน โดยแกนนำชุมชน
 - โดยการสำรวจ ใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลโดยแกนนำชุมชนและนักวิจัย โดยเน้นแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชนถอดบทเรียนตนเอง
 - ข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนในทุกมิติ ที่ได้จากเวทีกระบวนการ ซึ่งหลักๆคือ รายละเอียดของกองทุน สถานภาพกองทุน จำนวน รูปแบบ สถานที่ตั้ง ฯลฯ
 - สำรวจข้อมูลผู้ยากลำบากที่ควรได้รับสวัสดิการในทุกหมู่บ้านในอำเภอยิมาย
 - 2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก Key informant เช่นแกนนำของกลุ่มองค์กรชุมชน หรือผู้ที่รู้เกี่ยวกับกลุ่มและชุมชนเป็นอย่างดี
 - 2.4 ข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ของแต่ละกิจกรรม โดยเฉพาะในกระบวนการบูรณาการสวัสดิการชุมชน
 - 2.5 การสังเคราะห์จากเอกสารสรุปการถอดบทเรียนของกลุ่มองค์กรชุมชน นักพัฒนาและนักวิชาการท้องถิ่น
 - 2.6 จัดเก็บและประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในเบื้องต้น

- 2.7 จำแนกแยกแยะตามลักษณะกลุ่ม สวัสดิการ การจัดการ สภาพปัญหาอุปสรรค เป็นต้น
- 2.8 การจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้น ทั้งในด้านกองทุน สถานภาพของกองทุน ฯลฯ ที่เกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน และข้อมูลภาวะผู้ยากลำบากในชุมชน

3. กระบวนการกลุ่ม

- 3.1 Focus Group (Nielsen, 1997) และชุดเครื่องมือเพื่อ Self Assessment ตามประเภทของกองทุน
- 3.2 Brain Storming (Osborn, 1941) และกระบวนการ AIC ตามประเภทของสวัสดิการสังคม
- 3.3 Community network เพื่อเชื่อมโยงสวัสดิการชุมชนระดับกลุ่ม หรือระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ
- 3.4 ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อการจัดสวัสดิการของผู้ยากไร้แก่สมาชิก ระหว่างกลุ่ม กองทุน หรือหมู่บ้านในเครือข่ายระดับอำเภอพิมาย

4. สังเคราะห์ร่วมกับชุมชนโดยกระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis)

- 4.1 เวทีสังเคราะห์บริบทสวัสดิการชุมชนของอำเภอพิมาย โดยชุดเครื่องมือ Situation Analysis
- 4.2 พัฒนาชุดเครื่องมือพื้นฐานเพื่อการประเมินตนเองของกลุ่ม

5. นุรณาการสวัสดิการชุมชน

- 5.1 นุรณาการในระดับหมู่บ้าน โดยใช้กรอบแนวคิดของ Community Integration Theory and Community Learning Organization โดยมีจุดเน้นที่
- Conceptual Integration
 - Personal mastery, Mental models, Share vision
 - Community welfare network
- 5.2 นุรณาการในระดับอำเภอ โดยใช้กรอบแนวคิดของ Community Integration Theory and Learning Organization โดยมีจุดเน้นที่
- Factual Integration and systemic Integration
 - Knowledge management, Team Learning and Systemic thinking

- Interactive learning through action

5.3 กระบวนการพัฒนาระบบการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายภายนอกเครือข่ายอำเภอพิมาย และการจัดสรรสวัสดิการเพื่อสังคมนอกเครือข่ายเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

6. ประชาคม/สัมมนา พัฒนาระบบการ ดังนี้

6.1 Villages Civil Society เพื่อสร้างกระแส และสร้างโอกาสการเข้าถึงข้อมูล การรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร โอกาสการเข้าร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมพัฒนาระบบ สวัสดิการ

6.2 Community Volunteer and Local Academic Conference และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดนครราชสีมา

7. สรุปบทเรียน

7.1 เวทีสรุปบทเรียน คณะกรรมการบูรณาการสวัสดิการระดับอำเภอ

7.2 สัมมนาวิชาการ โดยนักวิจัย ร่วมกับนักวิจัยอื่นๆ และผู้บริหาร คณะกรรมการของ หน่วยงานในระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง

8. รายงานผลการวิจัย/ติดตามชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษา

กลุ่มประชากรคืออำเภอที่อยู่ในเขตพื้นที่ 11 ที่แบ่งตามการปกครองของกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ภาคอีสานตอนล่าง ประกอบด้วยพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นการเลือกแบบเจาะจง คืออำเภอพิมาย โดยมีแนวทางการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างคือ การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาเปรียบเทียบกับอำเภอต่างๆในพื้นที่ประชากร ซึ่งพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก และที่เลือกอำเภอพิมายเพราะมีกลุ่มองค์กรชุมชนและ หน่วยงานองค์กรที่สนับสนุนที่หลากหลาย เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งก็เป็นลักษณะทั่วไปของพื้นที่ภาค อีสานตอนล่าง ตลอดจนมีความหลากหลายในรูปแบบการจัดสวัสดิการเพื่อสังคม

การศึกษาได้ทำการศึกษาในเชิงพื้นที่อำเภอ กล่าวคือทำการสำรวจทุกหมู่บ้านของอำเภอ พิมาย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 12 ตำบล 226 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 88,157 คน และทุกกลุ่มกองทุน ชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายรายย่อยต่างๆจะแยกตามประเภทของคน ของกลุ่มที่เข้าทำในแต่ละกิจกรรม

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยโปรแกรมประมวลผลทางสถิติเพื่อหาค่าเฉลี่ยต่างๆ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก
กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล แยกออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ ตามการใช้ประโยชน์ดังนี้

- ข้อมูลเพื่อการพัฒนากระบวนการบูรณาการ ซึ่งเป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในรูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการของชุมชน เน้นให้ชุมชนเป็นหลักในการร่วมวิเคราะห์และตัดสินใจบนฐานของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์
- ข้อมูลเพื่อสรุปผลรายงานการวิจัยเชิง Model จะร่วมวิเคราะห์ระหว่างทีมนักวิจัย แกนนำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น และนักวิชาการเชี่ยวชาญ เพื่อนำไปสู่ Best Practice และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

มีนาคม 2550 ถึง กันยายน 2550